

ปัญหาเทคโนโลยีปี ค.ศ. 2000
บทศึกษาเบื้องต้นในเรื่องความรับผิดชอบทางกฎหมาย
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*

กิตติศักดิ์ ประกติ**

บทนำ

เมื่อเกิดการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์รุ่นแรก ๆ ขึ้นเมื่อ 30 ปีก่อนนั้น ความสามารถของเครื่องคอมพิวเตอร์ หน่วยประมวลผลและหน่วยความจำจำกัด และราคาก็แพงมาก ดังนั้นเพื่อประหยัดเนื้อที่และราคา นักเขียนโปรแกรมพยายามเขียนโปรแกรมให้มีขนาดเล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้ พวกเขาจึงกำหนดรหัสเวลาแทน วัน เดือน ปีเป็นตัวเลขดิจิทัล 6 หลัก รหัสปีจึงมี 2 หลักแทนที่จะมี 4 หลักตามตัวเลขจริง โดยละหลักปี ค.ศ. ซึ่งขึ้นต้นด้วย 19 เอาไว้ในฐานเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คนรุ่นแรก ๆ ในวงการคอมพิวเตอร์คิดไม่ถึงว่าพัฒนาการทางเทคโนโลยีจะรวดเร็ว และขยายตัวกว้างขวางเช่นปัจจุบัน และไม่ได้คิดถึงการวางรหัสวันเวลาเอาไว้สำหรับใช้ในศตวรรษหน้า

ต่อมาแม้หน่วยความจำจะราคาถูกลง และการทำงานของโปรแกรมเร็วขึ้น นักเขียนโปรแกรมก็ยังใช้ตัวเลข 6 หลักนี้เป็นรหัสเวลาไปเรื่อย ๆ ด้วยความคุ้นเคย และเพื่อความแน่ใจว่าโปรแกรมใหม่ ๆ จะทำงานประสานกับโปรแกรมรุ่นก่อนได้โดยไม่เกิดขัดข้องเพราะรหัสเวลาไม่ตรงกัน นอกจากนี้การผลิตสมองกล หน่วยความจำ ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ประกอบหรือฝังตายตัวไว้ในเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ (embedded systems) ที่มีการตั้งรหัสเอาไว้ตั้งแต่ของเล่นเด็ก เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องคำนวณ เครื่องเก็บเรียบเรียงข้อมูล เครื่องโอนถ่ายเงิน ระบบควบคุมยานพาหนะ ระบบควบคุมอุณหภูมิ อุปกรณ์ทางการแพทย์ เครื่องใช้ในโรงพยาบาล ไปจนถึงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือ ตลอดจน

* บทความความเห็นในการประชุมวิชาการ จัดโดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับ กองทุนศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ วันที่ 26 มกราคม 2542

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นบ., น.ม., M. jur.comp., Dr. jur (summa cum laude - Bonn) ผู้อำนวยการโครงการสถาบันกฎหมายเปรียบเทียบและนโยบายสาธารณะ

เครื่องจักรขนาดใหญ่ที่ใช้ระบบประสานงานทางอิเล็กทรอนิกส์ ควบคุมความแน่นอนถูกต้องในการคมนาคม หรือควบคุมการผลิตและจ่ายพลังงาน หรือการผลิตในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนแล้วแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของรหัสเวลา 6 หลักนี้ทั้งสิ้น

ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อรหัสเวลาที่ใช้ในโปรแกรม หรือในชิ้นส่วนเล็ก ๆ ของคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์เทคนิคต่าง ๆ ทำงานต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงปี ค.ศ. 2000 รหัสวันเวลาของคอมพิวเตอร์จะเปลี่ยนจาก 99 เป็น 00 แต่หน่วยประมวลผลของคอมพิวเตอร์จะเข้าใจว่ารหัสปีดังกล่าวหมายถึงปีฐาน 1900 ไม่ใช่ปี 2000 จากนั้นระบบที่เกี่ยวข้องกับรหัสเวลาที่จะเกิดการรวนเรสับสนขึ้น เพราะคอมพิวเตอร์จัดลำดับข้อมูลก่อนหลังผิดพลาด หรือไม่สามารถจัดลำดับข้อมูลก่อนหลังให้ลงตัวกับระบบได้ การประสานข้อมูลและการประมวลผลหยุดชะงักหรือสลับที่กัน แม้ว่าจะได้มีความพยายามแก้ไขกันขนานใหญ่ในรอบหลายปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเพราะเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้พัฒนาไปอย่างละเอียดซับซ้อน ชนิดถึงขั้นไม่สามารถตรวจสอบได้ทั่วถึงทั้งหมด คาดกันว่าโปรแกรมส่วนใหญ่จะเกิดขัดข้องจนหยุดทำงาน หรือทำงานผิดพลาด และอาจนำความเสียหายมาสู่ผู้เกี่ยวข้องอย่างมหาศาล

ตัวอย่างที่มีผู้ยกขึ้นอ้างบ่อย ๆ¹ ก็มีเช่น ใน ค.ศ. 2000 ระบบฐานข้อมูลของธนาคารและสถาบันการเงินไม่สามารถค้นหาข้อมูลเก่าของปีที่ผ่านมา มาประมวลผลในการคำนวณได้ หรือประมวลผลผิดพลาด เช่นคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบลงไปถึง 100 ปี ระบบอุปกรณ์เครื่องใช้ทางการแพทย์ซึ่งมักตั้งให้เดือนหรือหยุดทำงานเมื่อถึงกำหนดบำรุงรักษา หรือซ่อมแซมก็จะหยุดทำงานเพราะเครื่องเข้าใจว่าขาดการบำรุงรักษาถึง 100 ปีแล้ว ระบบคิดค่าบริการโทรศัพท์หรือเครื่องมือสื่อสารอาจจะคำนวณการใช้โทรศัพท์ในช่วงเปลี่ยนศักราชว่าใช้บริการนานถึง 100 ปีติดต่อกัน ระบบลิฟท์ในตึกสูงซึ่งตั้งให้หยุดรับบริการซ่อมแซมตามกำหนดจะหยุดทำงาน ระบบคำนวณเบี้ยประกัน หรือการหักลดค่าวงเบี้ยประกันจะทำงานผิดพลาด ระบบเก็บรักษาสินค้า หรือยารักษาโรคจะรายงานว่าสินค้าหรือยาที่เก็บไว้หมดอายุหรืออาจทำลายผลิตภัณฑ์ที่เก็บไว้หรือกำลังใช้อยู่เพราะเข้าใจว่าเสื่อมสภาพ ฯลฯ

ความผิดพลาดเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงต่อเวลาของบุคคลผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในการดำเนินงาน การชำระหนี้ล่าช้า หรือบกพร่องย่อมจะเกิดขึ้นจนเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือชีวิตร่างกายได้ หน่วยงานของรัฐจะไม่สามารถให้บริการ หรือใช้อำนาจได้อย่างทันท่วงที หรืออาจก่อความเสียหายให้แก่เอกชนเป็นเหตุให้รัฐต้องรับผิดชอบ หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงรวมอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมต้องรับผิดชอบส่วนตัวด้วยอีกทอดหนึ่ง แม้ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐอาจจะเอาประกันความเสียหายไว้กับบริษัทประกันภัย แต่ก็คาดกันว่าบริษัทประกันภัยจะปฏิเสธการชดเชยค่าสินไหมทดแทน เพราะภัยที่เกิดขึ้นนี้เป็นภัยที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ควรคาด

¹ โปรตดู มานิต จิตวัฒนากกร และ ขนิษฐา สุนทรสิงคาล ใน “สาส์นจากสหราชอาณาจักร เรื่องปัญหาระบบคอมพิวเตอร์ ปี ค.ศ. 2000” ตีพิมพ์ใน ครรชิต มาลัยวงศ์ (รวบรวมเรียบเรียง), คอมพิวเตอร์ 2000 กับปัญหาปี ค.ศ. 2000 แนวทางสำรวจและแก้ไข, เนคเทค, พ.ศ. 2541 หน้า 129

หมายได้ การที่ผู้เอาประกันไม่วางมาตรการป้องกันหรือปรับปรุงแก้ไขจึงอาจนับว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยเอง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 879)²

กล่าวได้ว่าผู้ประกอบการ หน่วยงานของรัฐซึ่งใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบัน กำลังเผชิญหน้ากับความเสี่ยงครั้งใหญ่ ทั้งในแง่ความเสียหายและในแง่ความรับผิดชอบตามกฎหมาย หากไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนรหัสเวลาของคอมพิวเตอร์ในปี 2000 นี้ได้ แต่ดูเหมือนว่าทั้งผู้ประกอบการ และหน่วยงานของรัฐยังให้ความสนใจต่อปัญหานี้น้อยกว่าที่ควร คาดกันว่าประเทศต่าง ๆ จะเร่งรัดวางมาตรการแก้ไขก็เมื่อแน่ใจว่า วิกฤตกำลังมาเยือน และสายเกินไปเสียแล้ว ประมาทกันว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการนี้ของหน่วยงานของรัฐในสหรัฐอเมริกาจะตกประมาณสามหมื่นล้านดอลลาร์ หรือค่าใช้จ่ายทั่วโลกรวมกันจะเป็นตัวเลขสูงถึงประมาณหกแสนล้านดอลลาร์³ นอกจากนี้ เมื่อคำนึงถึงว่าข้อมูลข่าวสารเป็นเสมือนน้ำมันสำหรับหล่อเลี้ยงเครื่องจักรระบบเศรษฐกิจทั่วโลก ความขัดข้องทางระบบข้อมูลข่าวสารที่จะเกิดขึ้นนี้ น่าจะยิ่งใหญ่กว่าคราววิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำมันเมื่อราว 25 ปี ก่อน และอาจจะเป็นแรงขับเคลื่อนวิกฤตเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ทั่วโลกให้เลวร้ายลงไปอีก

อย่างไรก็ดี ประเด็นว่า ผู้ประกอบการ และหน่วยงานของรัฐ และผู้เกี่ยวข้องควรจะมีมือกับปัญหานี้อย่างไรเป็นปัญหาในเชิงนโยบายทางการเมือง ทางเทคโนโลยี ทางเศรษฐกิจและปัญหาการจัดการซึ่งมีผู้กล่าวถึงและอธิบายไว้แล้วมากมาย⁴

² อย่างไรก็ดี มีกรณีที่ผู้รับประกันต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เอาประกันภัย เช่น ความเสียหายนั้นเป็นผลจากอุบัติเหตุที่ก่อกำเนิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกที่ไม่อาจคาดหมายได้ เช่น ไฟฟ้าดับ อุบัติการณ์รักษาความปลอดภัยของโรงงานอุตสาหกรรมข้างเคียงไม่ทำงานเป็นเหตุให้วินาศภัยลามมายังผู้เอาประกัน หรือกรณีที่ผู้เอาประกันใช้ความระมัดระวังเต็มที่แล้วแต่ก็ยังเกิดเหตุให้ต้องเสียหาย ดังนั้นเป็นต้น

³ โปรดดู “Year 2000 Problem Gains National Attention” at <http://www.gartner.com/aboutgg/pressrel/pty2000.html>

⁴ ผู้สนใจโปรดติดตามข้อมูลรายละเอียดได้จาก <http://www.year2000.com/>;

1. เกี่ยวกับสหภาพยุโรปโปรดดู <http://www.ispo.cec.be/y2keuro/src/year2000.htm>;

2. ข้อมูลของฝรั่งเศสอาจติดตามอ่านได้จาก <http://www.industrie.gouv.fr/>;

3. สำหรับอังกฤษโปรดดูที่ <http://www.open.gov.uk/bug2000/index2.html>;

<http://www.bcs.org.uk/millen.htm>;

<http://www.iee.org.uk/2000risk/>;

<http://www.taskforce2000.co.uk/>

4. ข้อมูลของเยอรมันโปรดดูที่ <http://www.iid.de/jahr2000/index.html>;

5. สำหรับข้อมูลจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลใหญ่ที่สุดของโลกนั้นอาจหาดูได้ที่

http://www.computerworld.com/news/year_2000/index.html;

<http://www.y2k.gov/> ; <http://www.y2k.gov/council/why2k.htm> ;

<http://www.itpolicy.gsa.gov/mks/yr2000/cioy2k.htm> ;

I. ความรับผิดชอบตามสัญญาซื้อขาย

1. ปัญหาหนี้เวลาไม่สอดคล้องกับปี 2000 เป็นความชำรุดบกพร่องหรือไม่

คนจำนวนไม่น้อยคิดไปไม่ถึงว่า ผู้จำหน่ายโปรแกรมจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเข้าใจกันว่า ในการซื้อขายโปรแกรมไม่มีการระบุว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบในปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนศักราชเป็น ค.ศ. 2000 ผู้ซื้อสินค้าจำนวนไม่น้อยคิดว่าหากสินค้าที่ตนซื้อเกิดบกพร่อง ตนเองเป็นผู้ที่รับภาระความเสี่ยง แต่ความเข้าใจข้อนี้ไม่ตรงกับหลักกฎหมายที่เป็นอยู่ซึ่งค่อนข้างเป็นคุณแก่ฝ่ายผู้ซื้ออย่างยิ่ง โดยเหตุนี้เมื่อผู้ขายเรียกให้ผู้ซื้อจ่ายเงินเพิ่มเพื่อซื้อโปรแกรมใหม่ที่ใช้ได้ในปี ค.ศ. 2000 ผู้ซื้อก็มักจะจำยอม

ฐานแห่งสิทธิเรียกร้องของผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้รหัสเวลาที่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชในปี 2000 ก็คือ หลักเรื่องความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) มาตรา 472

“ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งนี้ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าการชำรุดบกพร่องนั้นมีอยู่”

อันที่จริงความชำรุดบกพร่องทางเทคนิค กับความชำรุดบกพร่องทางกฎหมายนั้นไม่มีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญอะไรเลย ประเด็นอยู่ที่ว่าทรัพย์สินที่ขายกันนั้นขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามปกติหรือตามสัญญาหรือไม่ หากขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามปกติหรือพึงมีตามสัญญาก็เป็นกรณีเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติ หรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญา เป็นความชำรุดบกพร่องทั้งในแง่ของกฎหมายและในแง่ของเทคนิค ในกรณีเช่นนี้ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบ

เป็นที่รู้กันมาราวสิบกว่าปีแล้วว่า การกำหนดรหัสปีด้วยเลขสองหลักจะก่อให้เกิดปัญหากับระบบประมวลผลของคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้อายุใช้งานของโปรแกรมก็อยู่ในระหว่าง 15 - 20 ปี อย่างน้อยก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 เป็นต้นมาว่ามาตรฐานคุณสมบัติของโปรแกรมตามปกติก็คือ

ต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชในปี 2000⁵ ดังนั้นการขาดคุณสมบัติข้อนี้ก็นับได้ว่าเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้เป็นปกติแล้ว

ปัญหาต่อไปก็คือความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องเพราะการเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งใช้เป็นปกตินี้จะเริ่มมีขึ้นเฉพาะเมื่อเวลาล่วงไปถึง ค.ศ. 2000 เสียก่อนหรือว่าเกิดขึ้นก่อนนั้นแล้ว และในกรณีเช่นนี้จะเริ่มนับจุดตั้งต้นของความรับผิดชอบได้เมื่อใด

ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่องนั้น เป็นความรับผิดชอบของผู้ขายซึ่งย่อมเกิดขึ้นนับตั้งแต่เวลาที่ทำสัญญาซื้อขายกัน แม้ว่าความบกพร่องนั้นจะพบเห็นในภายหลัง หากปรากฏว่าความบกพร่องมีอยู่ในเวลาที่ซื้อขายหรืออย่างช้าในเวลาที่ยอมทรัพย์สินที่ขายกัน ผู้ขายย่อมต้องรับผิดชอบ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเราจะถือว่าการขาดรหัสวันเวลาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงศักราชในปี ค.ศ. 2000 เป็นการขาดคุณสมบัติอันพึงมีตามปกติหรือตามสัญญา หรือเป็นความชำระคบกพร่องได้นับตั้งแต่ปี ค.ศ. ใด

เกณฑ์สำหรับตอบปัญหาข้างต้นนี้ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่า อายุการใช้งานตามปกติของผลิตภัณฑ์ที่ซื้อขายกันนั้นมีวาระยาวนานเพียงใด ใครก็ตามที่ซื้อโปรแกรมซึ่งปกติมีอายุใช้งาน 10 ปี ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้งานได้ยาวนานถึง 10 ปี ดังนั้นหากอายุใช้งานของโปรแกรมยาวถึง 10 ปี โปรแกรมที่ซื้อขายกันจะต้องมีรหัสเวลาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชอย่างน้อยตั้งแต่ ค.ศ. 1990 เป็นต้นไป

ส่วนในกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันในเรื่องประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามสัญญาเป็นพิเศษเป็นอย่างอื่น คุณสมบัติอันพึงมีย่อมต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายตามสัญญาเป็นสำคัญ ดังนั้นการนับเวลาจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายของสัญญาด้วย เช่นในการซื้อขายโปรแกรมสำหรับคิดคำนวณบัญชี หรือใช้ในการวางแผนงานซึ่งมีกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี ดังที่โปรแกรมเช่นนั้นย่อมต้องมีรหัสเวลาสอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชในปี 2000 อย่างช้านับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1995 เป็นต้นไป ทั้งนี้การจะตีความสัญญาว่า คู่กรณีมีความมุ่งหมายอย่างไรย่อมต้องพิจารณาจากข้อตกลงโดยแจ้งชัดหรือโดยปริยาย ตามหลักการตีความสัญญาตามหลักเกณฑ์ใน ป.พ.พ. มาตรา 368 คือตีความตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี

อาจกล่าวได้ว่า เราไม่อาจกำหนดวันเวลาแน่นอนเป็นการทั่วไปได้ว่า โปรแกรมจะต้องมีคุณสมบัติสอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชในปี 2000 นับตั้งแต่วันใด เพราะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประโยชน์ที่มุ่งใช้ตามปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญาในแต่ละกรณี อย่างไรก็ตามก็พอจะกล่าวได้ว่า ถ้าไม่มีข้อเท็จจริงพิเศษเป็นอย่างอื่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ควรจะมียุการใช้งานอย่างน้อยเท่ากับอายุใช้งานขั้นต่ำของแถบแม่เหล็กที่ใช้บันทึกโปรแกรมคืออย่างน้อย 5 ปี ดังนั้นบรรดาโปรแกรมทั้งหลายก็ควรจะมียุบัติสอดคล้องกับปี 2000 อย่างช้าที่สุดนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) เป็นต้นไป นับตั้งแต่วันดังกล่าวนี้ผู้ผลิตและจำหน่ายที่นำสินค้าออกสู่ท้องตลาดย่อมต้องรับผิดชอบชำระคบกพร่อง

⁵ อย่างช้าที่สุดโดยการตีพิมพ์ผลงานของ Peter de Jager ซึ่งเป็นตัวตั้งตัวตีเผยแพร่ปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนศักราชใน ค.ศ. 2000 มาตั้งแต่ต้นทศวรรษนี้ ผลงานทำลำคัญตีพิมพ์ใน Computer World, 6.9.1993 นอกจากนี้โปรดดู <http://www.year2000.com/archive/>.

2. หน้าที่เตือนภัยในความเสี่ยงอันเกิดขึ้น

นอกจากความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องแล้ว ผู้ขายและผู้ผลิตโปรแกรมยังมีหน้าที่อุปกรณือีกประการหนึ่งคือ หน้าที่เตือนภัยอันอาจเกิดขึ้นจากการใช้โปรแกรมของตน ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่ว่าภาระหนี้้นั้น นอกจากจะต้องให้เป็นไปตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้แล้ว (ป.พ.พ. มาตรา 215) ยังต้องเป็นไปตามหลักสุจริต (ป.พ.พ. มาตรา 5) ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกด้วย อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า หลักสุจริตใน ป.พ.พ. มาตรา 5 ก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้จัดจำหน่ายและผู้ผลิตโปรแกรมเพิ่มขึ้น และนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 215 ได้ด้วย

หน้าที่เตือนภัยนี้โดยผลของหลักสุจริตย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตและจำหน่ายโปรแกรม ไม่ว่าจะโปรแกรมดังกล่าวนั้นจะเป็นโปรแกรมที่ตก runt ไปนานแล้วหรือไม่ หรือจะจัดว่าเป็นโปรแกรมที่ชำระคบกพร่อง เพราะรหัสเวลาไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชในปี 2000 ในเวลาที่ซื้อขายกันหรือไม่ นั่นคือหน้าที่เตือนภัยนี้ย่อมครอบคลุมรวมถึงโปรแกรมที่ผลิตและจำหน่ายไปรุ่นก่อนๆ ตั้งแต่ขณะที่ปัญหาหรหัสเวลาปี 2000 ยังอยู่นอกเหนือความคาดหมายของผู้ผลิตและจำหน่ายด้วย

การเตือนภัยของผู้ผลิตและจำหน่ายโปรแกรมย่อมต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ประกอบด้วย

- ก) ในกรณีที่ภัยอันตรายนั้นจำกัดวงอยู่เฉพาะความเสียหายต่อโปรแกรมโดยตรง เช่น โปรแกรมนั้นเป็นอันใช้การไม่ได้ โดยไม่ก่อให้เกิดผลข้างเคียงอย่างอื่น ดังนี้ หน้าที่เตือนภัยย่อมจำกัดอยู่ภายในกำหนดอายุใช้งานของโปรแกรมนั้นเท่านั้น
- ข) แต่ถ้าความเสียหายอาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อระบบประมวลผลข้อมูล เช่น ทำให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ไม่สามารถใช้ได้ หรือทำให้การประสานงานกันระหว่างข้อมูลเกิดขัดข้อง และอาจเกิดความเสียหายแก่ข้อมูลอันนับว่าเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งด้วย ดังนี้หน้าที่เตือนภัยย่อมขยายออกไปเป็นสัดส่วนระยะเวลาตามอัตราความเสี่ยงอันควรคาดหมายได้ของแต่ละโปรแกรม
- ค) ในกรณีที่ภัยอันตรายนั้นมีได้จำกัดวงอยู่เฉพาะความเสียหายต่อการประมวลผลข้อมูล แต่อาจก่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้ใช้โปรแกรม ดังนี้นอกจากหน้าที่เตือนภัยแล้ว ผู้ผลิตและจำหน่ายโปรแกรมยังมีหน้าที่กระทำการทั้งปวง เช่น คั่นค่วาวิจัย ติดตามโปรแกรมคืน และดำเนินการต่างๆ เพื่อป้องกันผลร้ายอันอาจเกิดขึ้นได้อีกด้วย

II. ความรับผิดเพื่อชำระคบกพร่องในสัญญาจ้างทำของ

1. หลักทั่วไป

ในกรณีที่มีการจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าจ้าง กับผู้รับจ้างย่อมเป็นไปตามหลักกฎหมายว่าด้วยการจ้างทำของ ซึ่งผู้รับจ้างต้องรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานที่รับจ้างทำเองเดียวกับผู้ขาย (ป.พ.พ. มาตรา 595) และโดยที่ในสัญญาจ้างทำของผู้ว่าจ้างมอบความไว้วางใจในฝีมือและความสามารถเฉพาะตัวของผู้รับจ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมย่อมรับรองโดยปริยายว่าตนเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องเทคโนโลยีเป็นพิเศษ

นอกจากนี้ผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่อง โดยไม่อาจอ้างข้อจำกัดความรับผิดภายใน 1 ปี นับแต่วันส่งมอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 600 เพื่อจำกัดความรับผิดของตนได้ เพราะกรณี ป.พ.พ. มาตรา 600 นี้ไม่ใช่กรณีที่กำหนดขึ้นเพื่อตัดความรับผิดของผู้รับจ้างทำของโดยเด็ดขาด กฎหมายกำหนดหลักการนี้ไว้เพียงเป็นบทสันนิษฐานเจตนาของคู่กรณี และเพื่อตัดปัญหาการนำสืบพยานหลักฐานว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่ในขณะที่ส่งมอบหรือไม่เท่านั้น

2. หน้าที่ซ่อมแซมหรือปรับปรุงแก้ไขความชำรุดบกพร่อง

ผู้รับจ้างต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในกรณีที่ส่งมอบเพียงใด กฎหมายมิได้กำหนดไว้โดยตรง แต่หากพิจารณาประกอบกับหลักทั่วไปในกฎหมายลักษณะหนี้ว่าลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ (ป.พ.พ. มาตรา 215) แล้ว การชำระหนี้โดยชำรุดบกพร่องย่อมมีผลเท่ากับยังมิได้ชำระหนี้ และเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิทวงถามและเรียกให้ชำระหนี้ให้ถูกต้องภายในเวลาอันควร ด้วยเหตุนี้ผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมจึงมีหน้าที่แก้ไขปรับปรุงความบกพร่องให้กลับคืนดี อย่างไรก็ตามผู้ว่าจ้างไม่มีหน้าที่ต้องเสียดอกให้ผู้รับจ้างปรับปรุงแก้ไขจนสำเร็จเสมอไป เพราะในบางกรณีผู้ว่าจ้างอาจมีเหตุจำเป็นต้องใช้โปรแกรมที่ไม่บกพร่องนั้นก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ต้องปรากฏด้วยว่าการชำระหนี้โดยส่งมอบโปรแกรมที่บกพร่องนั้นเป็นการชำระหนี้เป็นอันไว้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ด้วย ผลก็คือเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิบอกปิดการชำระหนี้และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 216

อย่างไรก็ดี ถ้าผู้ว่าจ้างเลือกที่จะเรียกให้ผู้รับจ้างแก้ไขข้อบกพร่องให้คืนดี ในระหว่างที่ผู้รับจ้างมีหน้าที่กระทำการแก้ไขปรับปรุงนี้ ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายย่อมเป็นไปตามสัญญาจ้างทำของนั่นเอง โดยนัยนี้ผู้ว่าจ้างย่อมมีสิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา 594 กล่าวคือ หากคาดหมายล่วงหน้าได้แน่นอนว่า การแก้ไขปรับปรุงนั้นจะสำเร็จอย่างบกพร่อง หรือจะไม่เป็นไปตามสัญญา ผู้ว่าจ้างย่อมมีสิทธิส่งคำบอกกล่าวไปยังผู้รับจ้างให้ทำการให้สำเร็จโดยกำหนดเวลาอันสมควรไว้ด้วยก็ได้ หากผู้รับจ้างไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จได้ในเวลาอันควร ผู้ว่าจ้างมีสิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา 594 ที่จะเอาการงานนั้นไปหักกลบภายนอกซ่อมแซมหรือทำต่อไปก็ได้ โดยผู้รับจ้างต้องเสี่ยงต่อความเสียหายและออกค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น

III. ความรับผิดชอบในสัญญาให้บริการดูแลรักษาโปรแกรม

1. หน้าที่กำจัดข้อบกพร่องในโปรแกรมที่ดูแลรักษา

สาระสำคัญของสัญญาให้บริการดูแลรักษาโปรแกรมและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ขอมรับประกันทั่วไปก็คือ การตกลงให้ผู้ให้บริการคอยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องอันเกิดจากการใช้งานโปรแกรมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในความดูแลของตน จัดเป็นสัญญาจ้างทำของชนิดหนึ่ง ดังนั้นในกรณีที่มีความบกพร่องขึ้นในรหัสวันเวลาในโปรแกรม อย่างไรก็ตามมีผู้ให้บริการจำนวนไม่น้อยระบุข้อยกเว้นความรับผิดชอบของตนไว้ในสัญญาดูแลรักษาโปรแกรมและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ด้วย กรณีเหล่านี้ต้องพิจารณาว่าเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีคืออะไร และข้อตกลงขกเว้นความรับผิดชอบเช่นนั้นจะมีผลบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่เพียงใด ทั้งในแง่กฎหมายทั่วไป กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมประกอบกันไป หลักสำคัญก็คือข้อตกลงที่มีผลให้อีกฝ่ายหนึ่งรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติขอมจัดเป็นสัญญาได้เปรียบ และหากความได้เปรียบนั้นเป็นความได้เปรียบที่ขัดต่อหลักสุจริตก็ถือได้ว่า เป็นกรณีได้เปรียบเกินสมควรและขอมใช้บังคับไม่ได้ หรือบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมหรือพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น⁶

2. ความรับผิดชอบของผู้ให้บริการ

สัญญาบริการบำรุงรักษาระบบคอมพิวเตอร์เป็นสัญญาจ้างทำของชนิดที่มีการชำระหนี้เป็นคราว ๆ ต่อเนื่องกัน ความรับผิดชอบของผู้ให้บริการในกรณีไม่ชำระหนี้ขอมต้องเป็นไปตามหลักว่าด้วยสัญญาจ้างทำของและหลักกฎหมายลักษณะหนี้ในฐานะบททั่วไป ถ้าผู้ให้บริการชำระหนี้บกพร่อง ผู้ว่าจ้างก็อาจเตือนให้ชำระหนี้เสียให้ถูกต้องภายในกำหนดเวลาสมควร ถ้าผู้ให้บริการละเลยไม่ชำระหนี้ก็ตกเป็นผู้ผิดนัด และต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

IV. ความรับผิดชอบตามสัญญาว่าจ้างที่ปรึกษา

1. ความรับผิดชอบและภาระนำสืบ

⁶ โปรดดูรายละเอียดใน พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540, มาตรา 4, 6 และมาตรา 10

ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างที่ปรึกษากับผู้ว่าจ้างจัดเป็นความสัมพันธ์ตามสัญญาจ้างทำของแบบหนึ่ง โดยผู้ว่าจ้างเชื่อถือไว้วางใจในความรู้ความชำนาญของที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำ ในการดำเนินกิจการที่รับปรึกษานั้น ๆ ให้สำเร็จไปได้โดยตลอด ดังนั้นหากที่ปรึกษาให้คำปรึกษาโดยบกพร่องเขาย่อมต้องรับผิดชอบในฐานะที่ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้

ปัญหาก็คือ ในสัญญาจ้างที่ปรึกษามักมิได้มีการตกลงขอบเขตของงานที่รับปรึกษากันในรายละเอียด ดังนั้นจึงมักเกิดปัญหาว่าหน้าที่ของที่ปรึกษาครอบคลุมเพียงใด ในกรณีที่มีข้อโต้แย้งกันขึ้นว่าที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษาในเรื่องใดหรือไม่เพียงใด ผู้ว่าจ้างย่อมมีหน้าที่นำสืบว่าคู่กรณีได้ตกลงว่าจ้างกันในฐานะที่ปรึกษาจริง ส่วนผู้รับจ้างเป็นที่ปรึกษาย่อมมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าตนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้ว และในกรณีมีข้อบกพร่องหรือเสียหายเกิดขึ้นที่ปรึกษาย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ว่า ความบกพร่องนั้นอยู่นอกขอบเขตหน้าที่ระมัดระวังของตนตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ และตนไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น โดยนัยนี้ นอกจากผู้ขาย ผู้พัฒนา หรือผู้รับจ้างเขียนโปรแกรมแล้ว ยังมีที่ปรึกษาในการจัดหาหรือดูแลระบบคอมพิวเตอร์ที่อาจต้องรับผิดชอบต่อผู้ใช้โปรแกรมได้อีกฝ่ายหนึ่ง

2. การแบ่งภาระความรับผิดชอบระหว่างผู้รับจ้างพัฒนาโปรแกรมกับที่ปรึกษา

ในสัญญาก่อสร้าง หากผู้ว่าจ้างเป็นผู้จัดหาสถาปนิก และการออกแบบและการควบคุมการก่อสร้างของสถาปนิกมีข้อบกพร่อง ความบกพร่องดังกล่าวย่อมเป็นพฤติการณ์ที่ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบ เว้นเสียแต่ว่าผู้รับจ้างรู้อยู่แล้วว่าคำสั่งของสถาปนิกนั้นไม่ถูกต้อง และมีได้บอกกล่าวตักเตือน ผู้รับจ้างย่อมต้องรับผิดชอบต่อความบกพร่องนั่นเอง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักใน ป.พ.พ. มาตรา 591

ในสัญญาว่าจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมก็ทำนองเดียวกัน กล่าวคือผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมย่อมมีหน้าที่โต้แย้งคำสั่งของนายจ้างหรือคำแนะนำของที่ปรึกษา หากเป็นคำสั่งหรือคำแนะนำที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง ดังนั้นการจะปิดความรับผิดชอบในความบกพร่องของที่ปรึกษาไปยังฝ่ายผู้ว่าจ้างย่อมเกิดขึ้นได้ยากมาก กล่าวคือมิได้เฉพาะกรณีที่ผู้รับจ้างเขียนหรือพัฒนาโปรแกรมไม่อาจรู้ถึงความบกพร่องของคำสั่งหรือคำแนะนำของที่ปรึกษาเท่านั้น

V. ความรับผิดเพื่อผลิตภัณฑ์

1. ลักษณะและพฤติการณ์แห่งความเสียหาย

ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากกรณีที่รหัสวันเวลาไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชใน ค.ศ. 2000 อาจมิได้หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สิน ต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือต่อชีวิต ร่างกาย

อนามัย และเสรีภาพ ฯลฯ ความเสียหายเหล่านี้อาจปรากฏในรูปของอุบัติเหตุหรือความบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันอาจลุกลามไปได้ในรูปต่างๆ มากมาย โดยทั่วไปแล้วความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นความเสียหายที่ได้รับความคุ้มครองตามหลักกฎหมายลักษณะละเมิดใน ป.พ.พ. มาตรา 420 หากความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ด้วยความจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อของบุคคลใดก็ดี บุคคลผู้กระทำนั้นย่อมต้องรับผิดชอบ ในกรณีเช่นนี้ผู้เสียหายจากเหตุที่รหัสนี้ส่วนเวลาไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชอาจเรียกให้ผู้ใช้โปรแกรม ไปจนถึงผู้ผลิตโปรแกรม ต้องรับผิดชอบละเมิดได้

ประเด็นที่ควรพิจารณาด้วยในที่นี้ก็คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นเหตุให้โปรแกรมใช้การไม่ได้ หรือเสื่อมประโยชน์ใช้สอย จัดเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้เพราะอาจมีบางท่านเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเพียงความเสียหายในบันทึกแถบแม่เหล็ก มิได้เกิดความเสียหายขึ้นทางกายภาพ จึงไม่นับเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินได้ อย่างไรก็ตามหากคำนึงถึงหลักที่ว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์นับได้ว่าเป็นวัตถุไม่มีรูปร่างอันอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ดังนั้นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ย่อมจัดเป็นทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 138 และย่อมได้รับความคุ้มครองตามหลักกฎหมายลักษณะละเมิดด้วย การลบลายเส้นบนภาพวาด การลบข้อมูลในสมุดบันทึกหมายเลขโทรศัพท์ หรือการลบข้อมูลที่บันทึกไว้ในแผ่นซีดีรอมย่อมจัดเป็นการทำให้ทรัพย์สินเสียหายด้วยกันทั้งสิ้น⁷

2. ปัญหาการนำสืบ

หลักความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์เป็นไปตามหลักความรับผิดทางละเมิด ซึ่งผู้เสียหายมีภาระนำสืบว่าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของอีกฝ่ายหนึ่ง ตามหลักในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้หนึ่งต้องนำสืบ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84) ดังนั้นในกรณีที่เกิดความเสียหายจากโปรแกรม จึงเป็นกรณีที่ยากแก่การนำสืบโดยฝ่ายผู้เสียหาย ทั้งนี้เพราะปัญหาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากการที่รหัสนี้ส่วนเวลาของโปรแกรมไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนศักราชหรือไม่ เป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์กันโดยอาศัยความเชี่ยวชาญพิเศษ และในหลายกรณีผู้เสียหายจากความบกพร่องของผลิตภัณฑ์ไม่อยู่ในฐานะที่จะนำสืบชี้ชัดลงไป โดยเฉพาะจะอ้างว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะรหัสนี้ส่วนเวลาในโปรแกรมหรือในชิ้นส่วนหรืออุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใดบกพร่องหรือไม่ ทั้งนี้เพราะผู้เสียหายเป็นผู้ที่ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง หรือหากจะหาผู้เชี่ยวชาญอิสระมาทำหน้าที่พิสูจน์ก็ยากที่จะพิสูจน์ให้เจาะจงชี้ชัดลงไปได้ว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความบกพร่องของชิ้นส่วนใด หรือของข้อมูลรหัสนี้ส่วนเวลาใด เพราะโปรแกรมหรือเครื่องอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่มีความซับซ้อนเกินกว่าที่บุคคลภายนอก

⁷ เมื่อข้อมูลหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์จัดเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งก็ย่อมมีผลทำให้ความเสียหายต่อข้อมูลหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นความเสียหายที่อาจเอาประกันวินาศภัยได้ด้วย

นอกจากจะเป็นผู้เสาะแสวงหาหลักฐานแสดงข้อบกพร่องของโปรแกรมหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีนั้น ๆ มาแสดงได้หมด

ปัญหาในกรณีนี้อาจแก้ไขได้โดยอาศัยหลักที่ว่าในคดีแพ่ง ผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงโดยอ้อมมีหน้าที่นำสืบพอให้ศาลเชื่อได้ว่ามีข้อเท็จจริงนั้น ไม่ต้องนำสืบให้ศาลถึงกับสิ้นสงสัยเหมือนในคดีอาญาโดยอาศัยหลักข้อนี้เอง หากผู้เสียหายนำสืบให้ศาลเชื่อได้ว่า ตามมาตรฐานทั่วไปและโดยพฤติการณ์ปกติของการใช้โปรแกรมนั้น หรือโปรแกรมทำนองเดียวกันนั้น ๆ ย่อมไม่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ก็น่าจะเป็นการรับภาระนำสืบเพียงพอแล้ว ในขั้นตอนต่อไปเป็นกรณีที่ฝ่ายผู้ผลิตมีหน้าที่พิสูจน์หักล้างว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมิได้มีเหตุมาจากความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ของตน ซึ่งเท่ากับเป็นการกลับภาระการนำสืบให้ตกอยู่กับฝ่ายผู้ผลิตซึ่งมีความรู้ความชำนาญ และเป็นผู้อยู่ในฐานะที่จะเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงที่จำเป็นในการพิสูจน์ทราบสาเหตุที่แท้จริงยิ่งกว่าผู้เสียหายนั่นเอง

VI. ความรับผิดของนิติบุคคล

เมื่อการดำเนินการตามวัตถุประสงค์หรือตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใด บุคคลผู้ได้รับความเสียหายย่อมมีสิทธิเรียกให้นิติบุคคลผู้ก่อความเสียหายนั้นรับผิดชอบ นิติบุคคลซึ่งมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา (ป.พ.พ. มาตรา 67) ก็ย่อมต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาด้วย ความรับผิดชอบของนิติบุคคลยังครอบคลุมไปถึงบรรดาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำตามหน้าที่ของผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นด้วย (ป.พ.พ. มาตรา 76) ด้วยเหตุนี้บรรดาผู้ประกอบการเอกชน หน่วยงานของรัฐ ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลย่อมต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดแก่บุคคลทั้งหลาย หากความเสียหายเหล่านั้นมีเหตุมาจากการใช้โปรแกรมหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีซึ่งมีรหัสวันเวลาบกพร่องด้วย

VII. ความรับผิดของผู้จัดการและผู้แทนนิติบุคคลในฐานะส่วนตัว

แม้นิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำตามหน้าที่ของผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลดังได้กล่าวแล้วก็ตาม น่าคิดต่อไปด้วยว่าผู้แทนหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลซึ่งได้ก่อความเสียหายขึ้นเหล่านั้นจะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลด้วยหรือไม่เพียงใด

โดยที่บรรดาผู้จัดการ กรรมการผู้มีอำนาจจัดการบริษัท หรือนิติบุคคล มีหน้าที่ในการดำเนินกิจการของสถานประกอบการ หรือนิติบุคคลที่ตนปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นหากปรากฏว่าบุคคลในฐานะเช่นนั้นไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในฐานะผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษ หรือในฐานะผู้ได้รับความไว้วางใจเป็นพิเศษในการกระทำตามหน้าที่ของตน ละเลยไม่วางมาตรการป้องกันหรือแก้ไขความบกพร่องที่ตนรู้

หรือควรได้รู้ว่ามีอยู่ในกิจการของตนให้กลับคืนได้ทันทั่วทั้งที่ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก หรือแก่กิจการที่ตนรับผิดชอบ เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวได้ทั้งสิ้น กล่าวคือ อาจต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วมก่อความเสียหายฐานละเมิดต่อบุคคลภายนอก หรือฐานผิดสัญญาหรือจัดการ หรือสัญญาตัวแทนต่อบรรดาหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นแล้วแต่กรณี

บทส่งท้าย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราพอจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่ส่วนเวลาในหน่วยประมวลผลคอมพิวเตอร์หาได้เป็นปัญหาทางเทคนิค หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ หรือการบริหารจัดการเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาความรับผิดชอบทางกฎหมายซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาทางเทคโนโลยี ทางเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการอย่างใกล้ชิด มีผู้ประมาณการไว้ว่า นอกจากค่าจัดการแก้ไขปัญหาซึ่งต้องใช้จ่ายเงินอย่างมหาศาลแล้ว ความเสียหายอันอาจเป็นผลมาจากการแก้ไขปัญหามักพร่องจะก่อให้เกิดการฟ้องร้องกันขนานใหญ่ และค่าจ้างจ่ายในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกันนี้ก็จะมีมูลค่ามากมายชนิดคาดกันไม่ถึง

บทความนี้มุ่งจะหยิบยกปัญหาความรับผิดชอบทางกฎหมายขึ้นสู่การพิจารณาเพียงบางแง่มุม เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบทางกฎหมายซึ่งจะเป็นผลตามมา หากการแก้ไขปัญหาในทางเทคนิคและในทางบริหารจัดการไม่ลุล่วงไปด้วยดี โดยหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่จักก่อให้เกิดความตื่นตัวและความร่วมมือในการเตรียมการและการแก้ไขปัญหาให้ทันทั่วทั้งที่

ในประเทศไทย ยังมีความตื่นตัวต่อปัญหาเรื่องนี้ไม่มากนัก เพราะคนส่วนใหญ่มิได้คิดว่าจะมีผลกระทบถึงตัวโดยตรง และคิดว่าปัญหาจะเกิดขึ้นในวงจำกัดเฉพาะผู้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและผู้ประกอบการขนาดใหญ่ซึ่งมีจำนวนไม่มาก ผู้ประกอบการและหน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะตอบสนองต่อปัญหาเรื่องนี้ ปัญหาสำคัญอยู่ที่ไม่มีการเผยแพร่และทำความเข้าใจต่อปัญหา ต่อความเสี่ยง และความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่จะเกิดตามมา แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ แม้จะเกิดการตื่นตัวตระหนักต่อปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ก็ดูเหมือนว่าการวางแผนจัดการและการกำหนดขอบเขตและปัจจัยความเสี่ยงในกิจการต่าง ๆ ให้ชัดเจนลงไป การวางมาตรการแก้ไขและลงมือจัดการในส่วนที่จำเป็นเร่งด่วนที่สุด จำเป็นต้องใช้กำลังคน กำลังทรัพย์ และกำลังใจอย่างมหาศาล ถึงระดับที่ต้องจัดลำดับความสำคัญของปัญหานี้เป็นปัญหาของผู้บริหารจัดการในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นพิเศษ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม คำตอบสำหรับผู้บริหารและนักจัดการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบอยู่ในกิจการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนก็คือ ถ้าเขาเหล่านั้นมิได้ใช้ความรู้ ความสามารถและความระมัดระวังในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ความรับผิดชอบทางกฎหมายกำลังรอเขาอยู่ใน ค.ศ. 2000